

Warszawa, 27.07.2022.

Prof. ucz. dr hab. Marek Paryż

Instytut Anglistyki UW

ul. Hoża 69

00-681 Warszawa

**Recenzja pracy doktorskiej pana mgr Tomasza Jachecia pt.
„‘Be Like Mike’: Constructing the Myth of Michael Jordan
in American Popular Culture of the Late 20th Century”**

Tematem pracy doktorskiej pana mgr Tomasza Jachecia pt. „‘Be Like Mike’: Constructing the Myth of Michael Jordan in American Popular Culture of the Late 20th Century” jest proces mitologizacji postaci Michaela Jordana jako współczesnej wersji bohatera-wojownika. Bez wątplenia kariera Jordana, a zwłaszcza rezonans, jaki wyczyny tego sportowca wywołały – i wciąż wywołują – w kulturze amerykańskiej i globalnej – to prawdziwy fenomen. Słynny zawodnik Chicago Bulls odmienił ligę NBA, ale przede wszystkim wpłynął zasadniczo na sposób postrzegania koszykówki jako dyscypliny sportowej w skali całego świata. Jak pan mgr Tomasz Jacheć dowodzi w swojej dysertacji, siła oddziaływania postaci Jordana wynika stąd, iż uosabia on współczesny mit heroiczny. Narracja kariery Jordana wpisuje się w strukturę opowieści utrwaloną w starożytnych mitach, a z biegiem czasu przyswojoną przez różne kultury. Śledząc proces krystalizowania się mitu Jordana, Doktorant odwołuje się do dwóch koncepcji mitu: uniwersalizującej teorii mitu podróży bohatera ku samospelnieniu w ujęciu Josepha Campbella oraz koncepcji amerykańskiego monomitu, sproblematyzowanej przez Roberta Jewetta i Johna Sheltona Lawrence’a, która ogniskuje się na jednostkowym bohaterze, ponoszącym jakiś rodzaj ofiary dla pewnej wspólnoty.

Praca doktorska pana mgr Jachecia liczy 230 stron i składa się z krótkiego wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, uwag końcowych, bibliografii i streszczeń w języku angielskim i polskim. We Wstępie Doktorant opisuje najważniejsze osiągnięcia Jordana, które

predestynują go do roli bohatera współczesnego mitu heroicznego. Rozdział I opisuje przyjętą w pracy metodologię i zawiera przegląd literatury naukowej na temat teorii mitu z jednej strony, a Jordana jako bohatera amerykańskiej i globalnej wyobraźni zbiorowej z drugiej. Pan mgr Jachec dużo uwagi poświęca tu narracyjnej strukturze mitów starożytnych oraz ich przemianom, które stanowią o ich współczesnym znaczeniu. Mity te tworzą swoistą narracyjną matrycę, w którą wpisuje się konstrukcja mitu Jordana. Doktorant podkreśla, że chociaż powstało już wiele prac naukowych na temat fenomenu Jordana, próby interpretacji znaczenia tej postaci w kulturze w kategoriach mitotwórczych zdarzały się sporadycznie. Rozdział II analizuje proces kształtowania się mitu Jordana w okresie 1982-1991, to znaczy od momentu, kiedy rozpoczął on swoją karierę w sporcie akademickim, do pierwszego mistrzostwa prowadzonych przez niego Chicago Bulls w lidze NBA. Rozdział III omawia drugą fazę rozwoju mitu Jordana, mianowicie lata 1991-1998, czyli do odejścia Jordana z ligi po serii mistrzostw drużyny Bulls w drugiej połowie lat 90. Rozdział IV przedstawia okres pracy Jordana w klubie Washington Wizards – na stanowisku dyrektorskim i jako zawodnik – jako kontynuację jego mitu pomimo braku faktycznych sukcesów na tym etapie jego kariery w zawodowej koszykówce. Rozdział V omawia funkcje mitu Jordana według typologii Campbella.

Dysertacja pana Tomasza Jachecia świadczy o jego szerokiej wiedzy zarówno o teorii mitu, jak i z dziedziny kulturoznawczych badań nad sportem. Właściwie dobiera on narzędzia analizy naukowej na podstawie oceny stanu badań. Użycie klasycznej już teorii umożliwia mu rzucenie nowego światła na konstrukcję mitu Jordana w kulturze amerykańskiej tudzież w obiegu globalnym. Doktorant wykazał się metodologiczną konsekwencją; jego wywód jest bardzo spójny, co ułatwia przyswojenie dużej ilości informacji zawartych w pracy. W rozdziałach analitycznych bardzo dobrze rozłożył proporcje strukturalne między odwołaniami teoretycznymi, opisem biograficznym i omówieniem źródeł tekstowych. Teksty analizowane przez pana mgr Jachecia reprezentują całe spektrum form i gatunków, począwszy od biografii, przez artykuły prasowe, a skończywszy na filmach dokumentalnych. Liczba omówionych narracji daje pojęcie o złożoności maszyny mitotwórczej we współczesnej kulturze amerykańskiej. Selekcja źródeł została właściwie uzasadniona.

Recenzowana praca ma narracyjny rytm, dzięki któremu dobrze się ją czyta. Jej treść zainteresuje nie tylko naukowców, zgłębiających pokrewne tematy, ale też – potencjalnie – szersze grono odbiorców. Nie bez znaczenia jest tu przystępny styl wywodu. Zachęcam zatem

Doktoranta do podjęcia kroków w celu opublikowania dysertacji. Konieczne będą rewizje, w niektórych miejscach nawet dość gruntowne, ale na pewno warto, żeby praca zaistniała w szerszym obiegu naukowym. Moje sugestie zmian wynikać będą z dalszej części recenzji. Nie mam wątpliwości, że dysertacja pana mgr Jachecia to owoc naukowej, ale też głęboko osobistej pasji. Fascynacje osobiste nie zawsze przekładają się na dobre pomysły i procedury badawcze, tym bardziej należy podkreślić właściwe ujęcie tematu oraz dyscyplinę w budowaniu autorskiego wywodu w pracy pana Tomasza Jachecia. Dysertacja potwierdza, że posiada on wiedzę i umiejętności potrzebne do samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Doktorant wziął na warsztat złożony temat, gruntownie go opracował, trafnie zdefiniował własne priorytety i przedstawił wyniki badań zgodnie z odpowiednimi rygorami.

Mam pewne zastrzeżenia do kompozycji Rozdziału I, która wydaje mi się nieco meandryczna, przez co rozmywa się hierarchia przedstawionych tu kwestii. W rozdziale tym Doktorant z jednej strony omawia najważniejsze teorie mitu, a z drugiej wyjaśnia, jak postać Jordana ilustruje mit heroiczny, przy czym nie rozgranicza tych dwóch tematów przewodnich. W efekcie może powstać wrażenie, że wszystkie przywołane w tej części pracy teorie mitu rzucają światło na mit Jordana – być może nawet tak jest, wszakże nagromadzenie odniesień teoretycznych nie pomaga w odróżnieniu treści bardziej od mniej istotnych. Myślę, że rozdział ten przedstawiałby się bardziej klarownie, gdyby omówienie teorii i wstępny zarys problematyki mitu Jordana ujęte zostały osobno. Część teoretyczna powinna też być bardziej selektywna, by zawarty w niej przegląd literatury precyzyjniej określał metodologiczne ramy wywodu. Jako przykład fragmentu zbyticznego w tym rozdziale podałbym uwagi o rozwoju dziennikarstwa sportowego w Stanach Zjednoczonych (s. 39-40).

Problematycznie jawi mi się też Rozdział IV, w którym pan mgr Jacheć interpretuje powrót Jordana do NBA w roli dyrektora i zawodnika drużyny Washington Wizards w świetle staroangielskiego eposu *Beowulf*. Przeczytałem ten rozdział z dużym zainteresowaniem; wywód opiera się tu na intrygującym pomysle i ogólnie jest przekonujący. Zawarte tu obserwacje dobrze dopełniają treść Rozdziałów II i III, ale w mojej ocenie Rozdział IV nie jest z nimi odpowiednio zintegrowany. W Rozdziałach II i III Doktorant przywołuje głównie mity heroiczne, które powstały w okresie starożytnym, a w IV gładko przechodzi do narracji mitycznej o innej genezie. Nie całkiem udana wydaje mi się też próba wpisania *Beowulfa* w narracyjny schemat mitu według Campbella; w pewnym sensie została tu zastosowana zasada implikacji, tzn. związek *Beowulfa* z teorią Campbella ma wynikać z

połączenia odwołań do tych dwóch źródeł. Inna kwestia jest taka, że staroangielski epos po prostu inaczej rezonuje we współczesnej kulturze aniżeli mity starożytne.

Moja ostatnia uwaga polemiczna dotyczy sformułowania celów dysertacji. Na stronie 30 Doktorant pisze: „The Jordan myth is an American one, however, the question of whether it fits the frames of Jewett and Lawrence’s American monomyth, or the more universal Campbell’s universal [sic!] is to be determined in this study”. Pomijając uwidocznione w tym zdaniu kwestie językowe (powtórzenie słowa „universal” i błędna konstrukcja „the more universal Campbell’s...” - powinno być „Campbell’s more universal”), zastanawiam się, czy rzeczywiście ważnym celem pracy naukowej powinno być wykazanie, czy dany przypadek lepiej ilustruje taką czy też inną teorię. Na stronie 6 pan mgr Jacheć pisze wręcz, że jego zamiarem jest wykazanie „w jakim stopniu” („to what extent”) mit Jordana wpisuje się we wspomniane teorie. Jestem bardzo ciekaw, jaką miarą Doktorant chciałby się w tym celu posłużyć. Tak czy inaczej, nie musimy przeczytać całej pracy albo większej jej części, żeby poznać odpowiedź na kluczowe pytanie metodologiczne ze strony 30, bo już dziesięć stron dalej pan mgr Jacheć informuje nas, że „The Jordan myth structurally follows Campbell’s pattern of the monomyth of a hero’s journey, as there is a great deal of correspondence between the mythemes found in the Jordan myth and those described by Campbell in *The Hero with a Thousand Faces*, which makes the Jordan myth a tale more universal than the American monomyth postulated by Jewett and Lawrence” (s. 39-40). Ze zrozumiałych względów analiza mitu Jordana w Rozdziałach II i III opera się zatem na teorii Campbella. Tyle że użycie takiej uniwersalizującej teorii skutkuje zawężeniem kontekstów kulturowych. Pan mgr Jacheć zdaje się traktować przypadek Jordana jako symptom, z opisu którego powinniśmy się domyśleć istoty zjawisk kultury amerykańskiej, takich jak wpływ struktur korporacyjnych na społeczeństwo, utowarowienie sportu czy status celebrytów.

Zdarzają się w dysertacji różne błędy językowe, najwięcej w użyciu przedimków, na przykład: „in [the] case of ... *Driven from within*” (s. 35); „[A] Similar observation” (s. 54); „Such [a] transition” (s. 166); „in [the] NBA’s history” (s. 168); „the 1980s America” [poprawny zapis bez „the”] (s. 195). Inny problem to literówki i pominięcia, niekiedy skutkujące podstawowymi błędami gramatycznymi: „plyer” (s. 35); „immediately becoming one of the leagues [league’s] stars” (s. 60); „the text which continue” (s. 105); „Jason and Argonaut’s setting of [off] to retrieve” (s. 119), „Africa-American” (s. 203). Czasem trafimy na zdanie o bardzo konfundującej wymowie: „The motif of Jackson’s favoritism towards

Jordan in the Jordan myth is not unusual in the world of mythology...” (s. 69); nie wiedziałem, że Phil Jackson obecny jest w „świecie mitologii” aż na taką skalę. Są też zdania, w których zabrakło słowa, a przez to i sensu: „The matter of how Johnson’s and Jordan’s public image was also mentioned by McCallum...” (s. 81). Na stronie 159 mamy podwójny zapis dekady: „the USA of the 1990s” i „American of the nineties”. Zdecydowanie odradzam panu mgr Jacheciowi używania bazujących na polskiej składni konstrukcji imiesłowowych w rodzaju „I shall look into the meaning(s) found in the Jordan myth according to, proposed by Campbell, four functions of myth” (s. 7); „*The Myth of American Exceptionalism* clearly demonstrates the, assumed by the author, distinction...” (s. 22); „Jordan won the, hosted by Chicago, All-Star Game MVP title” (s. 65).

Błędy językowe nie są wszak na tyle częste, by zepsuć przyjemność lektury pracy doktorskiej pana mgr Tomasza Jachecia. Zamysł jego pracy jest oryginalny, a zawarte w niej analizy gruntownie przemyślane i przekonująco przedstawione. Rzecz napisana jest ze swadą; ogólnie narracja to jeden z walorów dysertacji. Doktorant wprawnie porusza się po swoim polu badawczym. Mam nadzieję, że jego praca przyczyni się do rozwoju w ramach polskiej amerykanistyki badań nad rolą sportu w kulturze.

Uważam, że pan mgr Tomasz Jacheć posiada dużą wiedzę teoretyczną i umiejętności analityczne, a jego praca doktorska pt. „‘Be Like Mike’: Constructing the Myth of Michael Jordan in American Popular Culture of the Late 20th Century” stanowi istotny i oryginalny wkład do stanu badań w dziedzinie nauk o kulturze. Niniejszym wnioskuje o dopuszczenie